

Ulovlig mobiltelefoni mv. i retssale

**Rapport afgivet af en arbejdsgruppe
nedsat af Domstolsstyrelsen**

København, oktober 2005

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	3
1.1 Baggrunden for arbejdet	3
1.2 Sammensætning af en arbejdsgruppe.....	3
1.3 Arbejdsgruppens arbejde	3
2. Gældende lovgivning på området	3
3. Problemernes karakter og omfang	8
3.1 Problemernes karakter	8
3.2 Problemernes omfang	11
4. Hvorledes hindres ulovlig mobiltelefoni mv. for øjeblikket i danske retssale?.....	11
5. Tekniske løsninger til sikring af retslokaler mod ulovlig brug af mobiltelefoner mv.	12
5.1 Indledning	12
5.2 Tekniske muligheder for at imødegå ulovlig brug.....	13
5.3 Rejseholdets Tekniksektions konklusion.....	16
6. Vagtmandsordning.....	16
7. Arbejdsgruppens overvejelser.....	18
8. Arbejdsgruppens anbefalinger	19
8.1 Generelt.....	19
8.2 Forslag til ændret lovgivning	21

1. Indledning

1.1 Baggrunden for arbejdet

Der har fra forskellige sider – herunder fra lægdommere – været peget på, at ulovlig brug af mobiltelefoner i og omkring retssale er et alvorligt problem, som bør behandles generelt og søges løst snarest. Justitsministeriet har herefter i efteråret 2004 anmodet Domstolsstyrelsen om i samarbejde med Rigsadvokaten at vurdere de problemer, der relaterer sig til ulovlig brug af mobiltelefoner under og i forbindelse med retssager.

1.2 Sammensætning af en arbejdsgruppe

Repræsentanter fra Domstolsstyrelsen og Rigsadvokaten holdt i december 2004 et indledende møde. Det blev i den forbindelse aftalt at nedsætte en uformel arbejdsgruppe med deltagelse af personer fra domstolene, anklagemyndigheden og politiet med særlig indsigt i problemerne. Arbejdsgruppens opgave er således at beskrive karakteren af de problemer, som knytter sig til mobiltelefoni mv. i forbindelse med retssager, samt pege på mulige løsningsmodeller. Det var – og er – således en forudsætning, at personaleorganisationerne ved domstolene, politiet og anklagemyndigheden først inddrages på et senere tidspunkt.

Arbejdsgruppen fik følgende sammensætning:

- Statsadvokaten for Sjælland Erik Merlung, udpeget af Statsadvokatforeningen
- Statsadvokat Lars Stevnsborg, udpeget af Rigsadvokaten
- Vicesstatsadvokat Hans Fogtdal, udpeget af Rigsadvokaten
- Politimester Ole Scharf, Helsingør, udpeget af Politimesterforeningen
- Landsdommer A.F. Wehner, Østre Landsret, udpeget af landsretterne
- Sekretariatschef Nanna Blach, Østre Landsret, udpeget af landsretterne
- Dommer Sanne Bager, Københavns Byret, udpeget af Dommerforeningen
- Chefkonsulent Jacob Scherfig, udpeget af Domstolsstyrelsen

Fuldmægtig Helle Schaumann, Domstolsstyrelsen, har fungeret som sekretariat for arbejdsgruppen.

1.3 Arbejdsgruppens arbejde

Arbejdsgruppen har holdt 5 møder og afslutter sit arbejde med afgivelsen af denne rapport. Rejseholdets Tekniksektion, Rigspolitichefen, har bistået med at beskrive muligt teknisk udstyr samt bidraget med et notat herom.

2. Gældende lovgivning på området

Af grundlovens § 65 fremgår, at retsplejen i videst muligt omfang gennemføres i offentlighed og mundtlighed.

I retsplejeloven er der fastsat nærmere bestemmelser om offentligheden i retsplejen. Herunder fremgår det af retsplejelovens § 28 a, at retsmøder er offentlige, medmindre andet er bestemt ved lov eller i medfør af lov, og at retsmøder, hvori der afsiges dom, altid er offentlige.

Rettens formand har efter reglerne i retsplejelovens § 28 b mulighed for at begrænse adgangen til et retsmøde. Bestemmelsens ordlyd er følgende:

§ 28 b. Rettens formand kan begrænse antallet af personer, der får adgang til et offentligt retsmøde, for at hindre, at retslokalet overfyldes.

Stk. 2. Rettens formand kan nægte adgang til et offentligt retsmøde for personer,

1) som er under 15 år, eller

2) som befinder sig i en sådan tilstand, at vedkommendes tilstedeværelse ville stride imod rettens værdighed eller god orden.

Stk. 3. Rettens formand kan endvidere nægte adgang til et offentligt retsmøde for bestemte personer eller grupper af personer, hvis det skønnes nødvendigt for at opnå en sandfærdig forklaring af et vidne eller en part.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 28 b (tidligere § 32) fik sin nuværende ordlyd ved lov nr. 411 af 10. juni 1997. Det fremgår af bemærkningerne til lovændringen (Folketingstidende 1996-1997, tillæg A, sp. 2506f og 2517), at det altid er rettens formand, der har kompetencen til at træffe afgørelse om adgang til offentlige retsmøder, og at dette er i overensstemmelse med de almindelige principper i retsplejelovens §§ 150 og 151, hvorefter retten har den formelle ledelse af retsmøder.

Rettens formand kan endvidere efter retsplejelovens § 151 tilrettevise og udvise personer, der ved støjende eller anden utilbørlig adfærd forstyrrer retshandlingerne.

Bestemmelsen lyder således:

§ 151. Rettens formand våger over, at forhandlingen foregår med den tilbørlige orden og værdighed. Han er berettiget til i dette øjemed at afbryde og tilrettevise parter, vidner eller andre, når de tillader sig upassende udtalelser eller utilbørlige personlige angreb. Vedbliver en part hermed trods tilrettevisning, kan ordet fratages ham. Personer, der ved støjende eller anden utilbørlig adfærd forstyrrer forhandlingerne eller tilsidesætter den agtelse, som skyldes retten, kan udvises af retssalen, jf. endvidere §§ 32, stk. 1, og 32 a. Bliver i en borgerlig sag ordet frataget en part, eller bortfjernes han, kan forhandlingen fortsættes, hvis retten ikke finder en udsættelse nødvendig. Det samme gælder, når ordet fratages den sigtede i en straffesag. Bortfjernes han, forholdes efter reglerne i §§ 748, stk. 6, og 849. Er det den offentlige anklager eller sigtedes forsvarer, som bortfjernes, eller hvem ordet fratages, gås der frem, som om vedkommende var udeblevet.

Stk. 2. For fornærmelser mod retten eller nogen af de i retten mødende, uorden, hvorved forhandlingerne forstyrres, samt ulydighed mod formandens befalinger kan rettens formand (derunder også skifte- og fagedret) lade vedkommende fjerne fra retslokalet og kan endvidere ved en kendelse, der afsiges straks, pålægge straf af bøder.

Stk. 3. De straffe, som pålægges i henhold til denne paragraf, medfører ingen indskrænkning i adgangen til at drage den skyldige til ansvar efter straffelovens almindelige regler, hvor disse i øvrigt er anvendelige.

Stk. 4. Politiet er forpligtet til uvægerligt og øjeblikkeligt at yde retten bistand til udførelse af denne paragrafs forskrifter.

Retsplejelovens § 28 b angår rettens adgang til at udelukke bestemte personer, hvis tilstedeværelse må antages at ville virke forstyrrende på forhandlingen/afgivelsen af vidneforklaring, mens retsplejelovens § 151 angår bortvisning af de personer, der forstyrrer forhandlingen ved utilbørlig og upassende opførsel. Bestemmelserne tager derimod efter ordlyden ikke sigte på udelukkelse eller bortvisning af personer, hvis tilstedeværelse må antages at ville udgøre en sikkerhedsmæssig risiko for de øvrige tilstedeværende i og uden for retslokalet, ligesom bestemmelserne heller ikke regulerer spørgsmålet om foranstaltninger, der i øvrigt er nødvendige for at imødegå problemer af sikkerhedsmæssig karakter under retsmøder, herunder kontrol af, at der ikke medtages farlige genstande i retslokalet.

Dertil kommer regler om dørlukning i retsplejelovens § 29 ff. og bestemmelserne i retsplejelovens § 32 om forbud mod optagelse eller transmittering af billeder og lyd under retsmøder.

Retsplejelovens § 32 har følgende ordlyd:

§ 32. Det er forbudt under retsmøder at optage eller transmittere billeder og lyd, medmindre retten undtagelsesvis tillader dette. Offentliggørelse af billeder og lyd, der er optaget i strid hermed, er forbudt. Retten kan i øvrigt på ethvert tidspunkt under sagen forbyde offentlig gengivelse af billeder og lyd, der er optaget under et retsmøde. Rettens afgørelse træffes ved kendelse.

Stk. 2. Personer, der afgiver forklaring under retsmødet, skal gøres bekendt med, at der optages billeder og lyd.

Stk. 3. Billedoptagelse i rettens bygninger er forbudt, medmindre rettens præsident eller den dommer, der varetager rettens administration, giver tilladelse dertil. Stk. 1, 2.-4. pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. Billedoptagelse uden for rettens bygninger af sigtede, tiltalte og vidner, der er på vej til eller fra et retsmøde i en straffesag, er forbudt, medmindre den pågældende har samtykket i optagelsen. Stk. 1, 2. pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Overtrædelse af bestemmelsen straffes med bøde, jf. retsplejelovens § 32 b, stk. 1.

Retsplejelovens § 32 blev affattet ved lov nr. 362 af 2. juni 1999. Lovens hovedformål var at forbedre massemediernes muligheder for at bringe korrekt og dækkende omtale af retssager. De sikkerhedsmæssige aspekter er ikke behandlet nærmere i Betænkning vedrørende samarbejdet mellem retterne og pressen, nr. 1330, udarbejdet af Justitsministeriets udvalg vedrørende samarbejdet mellem retterne og pressen, der lå grund for lovens vedtagelse.

Det fremgår dog af forarbejderne, at retten generelt også bør være opmærksom på princippet i retsplejelovens § 182, hvorefter vidner som udgangspunkt ikke må høre forklaringer, som afgives af parter, andre vidner eller syns- og skønsmand.

For så vidt angår lydoptagelser fandtes der ikke at være behov for at udvide forbudet mod lydoptagelse under retsmøder til at gælde i retsbygningen i øvrigt.

Retsplejerådet foreslog i 2003 et forbud mod at fotografere sigtede, tiltalte og vidner, der er på vej til eller fra et retsmøde i en straffesag. Forslaget var navnlig begrundet i, at der i praksis havde vist sig et behov for beskyttelse af disse personer, som pålægges at møde i retten. § 32, stk. 4 blev herefter ændret ved lov nr. 215 af 31. marts 2004.

Spørgsmål vedrørende sikkerheden under retsmøder er ikke reguleret i retsplejeloven, og det må antages, at sådanne spørgsmål henhører under politiets kompetence, medmindre retsplejemæssige hensyn gør sig gældende, eller der er tale om tiltaltes rettigheder under sagen, jf. U 1955.931/2 Ø og 1999.642/1 V.

Det er politiets opgave at opretholde sikkerhed, fred, ro og orden og påse overholdelsen af love og vedtægter samt foretage det fornødne til forhindring af forbrydelser og efterforskning af samme, jf. lov nr. 444 af 9. juni 2004 om politiets virksomhed (politiloven).

Politilovens § 4 har herunder følgende ordlyd:

§ 4. Politiet har til opgave at forebygge fare for forstyrrelse af den offentlige orden samt fare for enkeltpersoners og den offentlige sikkerhed.

Stk. 2. I det omfang, det er nødvendigt for at forebygge fare som nævnt i stk. 1, kan politiet rydde og afspærre områder samt etablere adgangskontrol til områder.

Det fremgår af de specielle bemærkninger til bestemmelsen, at etablering af adgangskontrol til et område indebærer, at politiet kan betinge en persons adgang til området af, at politiet visiterer den pågældende, undersøger genstande i den pågældendes besiddelse, og betinger personens adgang til området af aflevering af farlige genstande, der er i den pågældendes besiddelse.

Politiets afgørelse kan efter de almindelige forvaltningsmæssige regler om administrativ rekurs påklages til Justitsministeriet.

Det fremgår af forarbejderne til loven, at den – for så vidt angår politiets arbejde uden for strafferetsplejen – i det væsentligste tilsigter at videreføre og præcisere gældende ret på de områder, hvor retsplejelovens § 108 tidligere dannede grundlag for indgreb over for borgerne, og at det ikke med loven er hensigten at begrænse eller udvide de eksisterende indgrebsmuligheder.

Det bemærkes i den forbindelse, at det er almindeligt antaget, herunder i retspraksis, at politiet i medfør af den dagældende § 108, stk. 1, i retsplejeloven, kunne foretage en række indgreb over for borgerne med henblik på at opretholde sikkerhed, fred og orden. Politiet har således med hjemmel i retsplejelovens § 108 udført adgangskontrol i forbindelse med foretagelsen af retssager, ligesom politiet har gennemført endog særdeles omfattende forebyggende foranstaltninger ved visse særlige arrangementer. Disse foranstaltninger, der blandt andet har omfattet adgangskontrol og visitation, er truffet uden et konkret mistankegrundlag over for de personer, de vedrørte.

Det fremgår af forarbejderne til politilovens § 4, at den omfatter tilfælde, hvor der ikke foreligger en konkret og nærliggende fare, men hvor omstændighederne ved situationen i øvrigt tilsiger, at der er behov for en politimæssig indsats i form af forebyggende foranstaltninger med henblik på at regulere borgernes adfærd.

Det fremgår endvidere af forarbejderne til bestemmelsen, at etablering af adgangskontrol til et område indebærer, at politiet kan afvise personer fra området eller betinge en persons adgang til området af, at politiet visiterer den pågældende, undersøger tøj eller genstande i den pågældendes besiddelse, herunder køretøjer og lignende med henblik på at vurdere, om det er forsvarligt at give personen adgang til området. Er en person i besiddelse af farlige genstande, som den pågældende ikke vil aflevere, vil politiet kunne afvise vedkommende fra arrangementet. Etablering

af adgangskontrol vil bl.a. kunne ske i forbindelse med arrangementer, der indebærer sikkerhedsrisici for enkeltpersoner, f.eks. besøg af statsoverhoveder.

Det fremgår endvidere af forarbejderne, at adgangskontrol kun kan iværksættes i det omfang, det er "nødvendigt" for at forebygge fare for ordensforstyrrelser eller sikkerheden. Bestemmelsen suppleres af det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip, hvorefter der skal være et rimeligt forhold mellem det konkrete indgreb og den fare, der søges forebygget ved indgrebet.

Det er udtrykkeligt anført i forarbejderne, at det beror på en konkret vurdering, hvad der i den givne situation er nødvendigt for at forebygge fare, og at der må tillægges politiet en vis margin i forbindelse med denne vurdering.

Der er afsagt en højesteretskendelse vedrørende spørgsmålet om sikkerhed i retterne:

Ufr 2005.2436 HKK - Højesteretskendelse af 17. maj 2005

Politiet anlagde i forbindelse med en nævningesag vedrørende meget omfattende organiseret indsmugling af narkotika et højt sikkerhedsniveau, da der blev fremsat alvorlige trusler mod en af de tiltaltes liv. Politiet betingede adgangen til domsforhandlingen af, at der ikke var medtaget genstande, herunder telefoner, computere og kameraer, såfremt politiet ikke uden videre kunne udelukke, at de pågældende genstande ville kunne anvendes som eller indeholde skydevåben.

Under et retsmøde den 29. oktober 2004 rejste en journalist over for landsretten spørgsmål om lovligheden af, at politiet af sikkerhedsmæssige grunde havde afskåret journalister fra at medbringe bærbare computere. Landsretten førte i den anledning til retsbogen, at retten ikke fandt grundlag for at tilsidesætte det af politiet udøvede skøn herom.

Landsrettens beslutning blev påkæret af journalisten med påstand om, at forbuddet mod at medbringe en bærbar computer i retssalen var i strid med princippet om offentlighed i retsplejen.

Højesteret udtalte:

"Spørgsmål om politiforanstaltninger, herunder bevogtning og adgangskontrol i forbindelse med afviklingen af en retssag, afgøres i medfør af politilovens § 4 af politiet med rekurs til Justitsministeriet og efterfølgende domstolskontrol, men dog således at det tilkommer den ret, som behandler retssagen, at træffe afgørelse om politiforanstaltningernes overensstemmelse med retsplejelovgivning og retsplejemæssige hensyn.

Politiets beslutning om at afskære en journalist fra at medtage sin bærbare computer til overværelse af og rapportering fra domsforhandlingen er en beslutning af betydning for pressens arbejdsvilkår og retsplejelovgivningens krav om offentlig rettergang.

Der er ikke grundlag for at antage, at landsretten med sin beslutning har foretaget en videregående prøvelse end, hvad der efter det anførte påhvilede landsretten. Anklagemyndighedens påstand om ophævelse af landsrettens beslutning tages derfor ikke til følge.

Det er ubestridt, at journalist NN har fornøden konkret, individuel interesse i en efterprøvelse af landsrettens afgørelse. Spørgsmålet om en journalists medtagelse af en bærbar computer i retssalen er endvidere et spørgsmål, hvis aktualitet rækker ud over den konkrete sags afslutning. Der er herefter ikke grundlag for at tage anklagemyndighedens påstand om afvisning til følge.

Det foretagne indgreb i pressens arbejdsvilkår må efter det oplyste om dødstrusler mod en af de tiltalte og sagen i øvrigt samt politiets praktiske muligheder på stedet anses for sagligt velbegrundet. Indgrebet indebar en beskeden praktisk besværliggørelse af arbejdet som journalist, men medførte ingen tilsidesættelse af væsentlige retsplejemæssige hensyn, herunder kravene til offentlig rettergang. På denne baggrund tiltræder Højesteret, at der ikke ud fra retsplejemæssige hensyn var grundlag for at tilsidesætte politiets beslutning.

Højesteret stadfæster herefter landsrettens afgørelse".

3. Problemernes karakter og omfang

3.1 Problemernes karakter

Mobiltelefoner og andet teknisk udstyr, som kan optage og transmittere lyd, billeder og tekst, kan anvendes med flere ulovlige formål i og omkring retssale. Som eksempler kan nævnes direkte transmission af forklaringer fra en domsforhandling til personer, som befinder sig uden for retssalen med henblik på at påvirke efterfølgende vidners forklaringer eller fotografering af vidner, hvis identitet ønskes hemmeligholdt.

Landsdommer A.F. Wehner har i et notat beskrevet, hvorledes han som retsformand i Østre Landsrets 1. afdeling oplever problemerne. Af notatet fremgår blandt andet, at det formentligt kun i et forsvindende antal civile sager vil være "profitabelt" for parterne at benytte mobiltelefoner på ulovlig vis. Af notatet fremgår videre:

"...

For så vidt angår straffesager er forholdet ganske anderledes. Man bør nok sondre mellem ankesager (med domsmænd) og nævningsager, hvor landsretterne er 1. instans.

I de ankede domsmandssager kendes forklaringer og persongalleri på forhånd. Alt har været præsenteret i byretten. Man kunne på denne baggrund hævde, at transmission, fotooptagelse af vidner (men ikke retten) etc. (bortset fra, at det efter retsplejelovens § 32 er forbudt) for så vidt er ganske harmløst. Synspunktet er uholdbart.

I (muligt ikke mange af) domsmandssagerne kan der inden for retsplejelovens rammer være taget forskellige hensyn til f.eks. vidners identitet, etc. Det siger sig selv, at det i visse sager (vel navnlig inden for den organiserede kriminalitet) vil være til det yderste uheldigt, om f.eks. et vidne kan tone frem på en hvilken som helst videoskærm, hvor vidnet absolut ikke burde kunne ses, at vidners forklaring under domsforhandlingen transmitteres f.eks. til en person, der er gemt i gademylderet med den ene opgave, at "overbevise" det næste vidne om, hvad der skal forklares – efterfølgende på passende kontant (fysisk) måde "takke" det observerede vidne, hvis forklaring alt i alt var belastende for tiltalte, for indsatsen.

I nævningsager, der behandles som 1. instans sager i landsretterne, forekommer mobiltelefonproblemet ganske nærværende. Selvsagt ikke i alle sager, men i sager med grænseoverskridende kriminalitet, navnlig narkotikasager, hvor det er åbenbart, at internationale kræfter er i spil, de såkaldte rockersager, hvor det vist er hinsides enhver rimeligt begrundet tvivl, at der fra "brødrenes side" (påstanden kan formentlig bekræftes af politiet) gøres ikke mindre end alt for at få en "broder" ud af "fedtefadet", eller omvendt gøre alt for at en "broder i bad standing" kommer så galt af sted som muligt, nemlig at forhindre den vidneførsel, der er nødvendig for at man kan fastslå, at "broderen i bad standing" ikke døde en naturlig død, være sig færdselsuheld eller andet.

Vi har i vort retssystem endnu terroristsager "til gode". Jeg er ikke i tvivl om, at vi en dag står med en sådan. Der vil formentlig fra den/de tiltaltes bagland intet middel blive skyet for at ødelægge beviserne, navnlig på den måde, at alt, hvad der overhovedet måtte foregå under en domsforhandling ikke blot vil blive båndet, men transmitteret, eller sagt på anden måde: Alt, hvad der er sket, hvilke personer, der har været anklager, dommere, vidner, nævninger etc. vil blive søgt identificeret med henblik på senere afregning – om muligt.

I nogle ganske alvorlige straffesager, omfattende narkotikakriminalitet, drab, visse tilfælde af brandstiftelse, vel alt i alt de sager, der under et kan betegnes som "misgjerninger", det oprindelige kriterium for nævningekompetencen, afholdes der i medfør af retsplejelovens § 747 retsmøder, of-

test for lukkede døre, enten med henblik på at opnå en slags endelig forklaring fra en tiltalt (af hensyn til tiltalspørgsmålet) eller forklaringer fra vidner, som man må befrygte af den ene eller anden grund ikke kan føres under domsforhandlingen for et nævningeting.

Afholdes et sådant retsmøde for åbne døre, kan det for byretsdommeren være ganske svært at overskue, hvilke af tilhørerne, der blot er til stede af interesse, f.eks. juridiske studerende, og hvilke, der har en ganske anden interesse, enten for det første umiddelbart at skaffe sig viden om, hvad der er forklaret, eller skaffe sig mulighed for at transmittere de afgivne forklaringer til eventuelle vidner med besked om, hvad der i givet fald skal forklares under domsforhandling, muligt skal vejledningen have en vis kompulsiv tvang.

Afholdes et sådant retsmøde for lukkede døre, - hvorved må erindres, at ethvert retsmøde som udgangspunkt begynder for åbne døre - er det ganske enkelt for den, som måtte have interesse deri at "glemme" en af de moderne mobiltelefoner, der kan aktiveres udefra og transmittere alt, hvad der måtte være passeret. Man kan så tænke sig, at der på rette sted er aktiveret en båndoptager. Resten overlader jeg til fantasien, der som bekendt altid overgår af virkelighedens verden.
..."

Til brug for en yderligere beskrivelse af karakteren og omfanget af ulovlig brug af mobiltelefoner i forbindelse med retssager, har arbejdsgruppen indhentet bidrag om konkrete erfaringer herpå fra landsretterne og de præsidentledede byretter.

Landsretterne og de præsidentledede byretter har i den forbindelse besvaret følgende spørgsmål:

1. Har retten inden for det seneste år haft konkrete erfaringer med ulovlig brug af mobiltelefoner i forbindelse med retssager?
2. I bekræftende fald beder vi om, at I nærmere beskriver omfanget og karakteren heraf (har der været tale om transmission eller optagelse af forklaringer, fotografering eller andet?).
3. Vi vil desuden bede jer beskrive eventuelle tiltag, som retten har iværksat på baggrund af ovenstående.
4. Hvis retten har haft erfaringer med ulovlig brug af andet elektronisk udstyr end mobiltelefoner, f.eks. optagelse af forklaringer via MP-3-afspillere, vil vi bede jer beskrive disse erfaringer."

Besvarelsene sammenholdt med gruppens erfaringer viser, at problemerne aktuelt vedrører ulovlig optagelse af lyd, typisk af forklaringer som afgives under en domsforhandling, og/eller ulovlig billedoptagelse i retssale. Et af de eksempler, som retterne har refereret, vedrørte en tilhører (mor til den tiltalte), som havde sin mobiltelefon med kamera tændt under en domsforhandling og derved optog både lyd og billeder fra den pågældende domsforhandling. Dommeren fik efterfølgende tilhøreren til at slette optagelsen, men under hensyn til at det ikke var tilkendegivet ved skiltning, at tændte mobiltelefoner ikke måtte medtages i retslokalet, blev der ikke foretaget politianmeldelse. I et andet tilfælde blev en retssekretær opmærksom på, at en tilhører via mobiltelefon ringede til et vidne, som i rettens forhal ventede på at afgive forklaring. De ventende vidner blev herefter anbragt i et særskilt lokale under overvågning af en politibetjent. Endvidere er der refereret en episode, hvor nogle tilhørere, som sad med tændte mobiltelefoner i retssalen, blev bortvist. Tilhørerne havde tilknytning til de tiltalte. Endelig har en af de adspurgte retter beskrevet, hvorledes et anonymt vidne - i forbindelse med en større nævningesag - blev forsøgt fotograferet uden for retssalen ved hjælp af en mobiltelefon.

Ulovlige optagelser af billeder og lyd i retssale kan i visse tilfælde tillige blive transmitteret til andre personer, som befinder sig uden for retssalen, eller eksempelvis til egen computer til sene-

re brug. Mobiltelefoner kan f.eks. også anvendes til at sende beskeder (herunder tekstbeskeder (sms-beskeder)) til personer uden for retslokalet om, hvad der bliver forklaret under en domsforhandling.

Såvel i som uden for rettens bygninger kan mobiltelefoner eller andet teknisk udstyr anvendes til at fotografere sigtede, tiltalte eller vidner, herunder "anonyme" vidner, i strid med retsplejelovens § 32, stk. 3-4.

Landsretternes og de præsidentledede embeders besvarelser viser, at der ikke er kendte tilfælde, hvor der har været anvendt andet elektronisk udstyr end mobiltelefoner, men ét embede har dog gjort opmærksom på, at mange "håndholdte computere" (pocket pc, palm pilot, pda) kan bruges som lydoptagere og eventuelt trådløse sendere. Arbejdsgruppen er opmærksom på, at der herudover eksisterer andet sendeudstyr, f.eks. minisendere, som kan have en størrelse svarende til en knap.

Repræsentanter fra anklagemyndigheden har beskrevet problemet med anvendelse af mobiltelefoner mv. i forbindelse med retsmøder således:

"Anklagerne i straffesager i såvel by - som landsretterne har igennem de seneste år oplevet stigende vanskeligheder med at få gennemført straffesager i den fornødne ro og orden og uden risiko for, at vidner og andre involverede under sagens gang udsættes for trusler og forsøg på påvirkning fra de tiltaltes og disses venners og pårørendes side.

I flere og flere sager møder der til retsmøderne som tilhørere et større antal af den tiltaltes venner og pårørende, som alene i kraft af deres antal virker som en uheldig pression overfor vidner og medtiltalte.

I en større drabssag i Østre Landsret blev vidner og tilhørere fotograferet med mobiltelefoner i ventelokalerne på trods af forbud.

Under retsmøderne er der megen uro, fordi tilhørerne indbyrdes taler sammen, og der foregår en livlig trafik af tilhørere mellem retslokalet og ventelokalet, hvorfra der tales i mobiltelefon med personer uden for retsbygningen - f.eks. med vidner, der endnu ikke har været afhørt. Flere anklagere har konstateret, at der er sket direkte transmission af retshandlingerne fra retslokalet via mobiltelefon til ventelokalet.

Kun i et fåtal af retterne er det muligt at sikre, at vidner herunder ofrene for forbrydelser ikke må vente i samme lokaler som de ovennævnte tilhørere, og det er i stigende grad nødvendigt at lade såvel rets- som ventelokalet overvåge af politifolk for at skabe tryghed for vidnerne og for at sikre et minimum af ro og orden.

Anklagerne føler det i stigende grad som en belastning, at de - udover at skulle udfylde funktionen som anklagemyndighedens repræsentant - også må optræde som hjælpere for retten ved kalde vidner og andre ind i retslokalet, når tiden er til det, samt ved at skulle bistå retten med at overvåge tilhørerpladserne for at sikre, at der ikke foregår kommunikation med personer udenfor retten.

Den manglende tilstedeværelse af en retsbetjent medfører tillige, at det først på et sent tidspunkt konstateres, om et vidne er mødt eller udeblevet, og det medfører ofte forsinkelse af retsmøderne, at anklagemyndighedens repræsentant selv må søge at kontakte et vidne for at få konstateret årsagen til, at et vidne ikke er mødt, og søge at få foranlediget, at den pågældende møder eller anholdes.

Over for vidnerne medfører den manglende tilstedeværelse af en retsbetjent, at det ikke er muligt at meddele de ventende vidner, at en retshandling eventuelt er blevet forsinket, og at oplyse om et

forventet tidspunkt for, hvornår en afhøring vil kunne gennemføres. Dette medfører en utålelig situation for vidnerne.”

3.2 Problemerkernes omfang

Det fremgår af besvarelsene fra de adspurgte embeder, at de tilfælde, hvor ulovlig brug af mobiltelefoner opdages, er relativt få.

Retterne har imidlertid generelt påpeget, at dette ikke er ensbetydende med, at der ikke er sket uretmæssig brug i et større antal tilfælde, eftersom der i flere tilfælde har været mistanke om ulovlig brug af mobiltelefoner.

Dette er i overensstemmelse med arbejdsgruppens medlemmers erfaringer. Så længe retssalene ikke har teknisk udstyr, som kan registrere f.eks. mobiltelefoner, vil det ofte bero på tilfældigheder, om en ulovlig brug bliver opdaget. Der skal herved også tages hensyn til, at retsformanden er optaget af retsledelse, hvorfor det som oftest vil være andre, f.eks. domsmænd eller nævninger, som opdager en mulig ulovlig brug.

Samtidig har nogle retter peget på, at med de mere og mere avancerede mobiltelefoner samt andet teknisk avanceret udstyr, vil en ulovlig brug kun blive opdaget, hvis udstyret bruges åbenlyst.

4. Hvorledes hindres ulovlig mobiltelefoni mv. for øjeblikket i danske retssale?

Det fremgår af svarene fra de præsidentledede byretter, at der typisk ved alle retssale er opsat skilte, der markerer, at det ikke er tilladt at anvende mobiltelefoner i retssalen. Ved visse embeder gælder forbudet i hele retsbygningen. Endvidere fremgår det af Præsidenten for Vestre Landsrets besvarelse, at retsformanden i – vist nok kun – en enkelt sag har bestemt, at der ikke måtte medbringes mobiltelefoner, og at telefonerne kunne opbevares i rettens information/reception. Ovennævnte kan suppleres med, at der i visse – typisk rockerrelaterede – straffesager har været et generelt forbud mod at medbringe mobiltelefoner, således at tilhørere er blevet visiteret af politiet, inden de fik adgang til retssalen. Visitation er bl.a. sket ved brug af metaldektorer.

Enkelte embeder – bl.a. en af Østre Landsrets afdelinger – har endvidere på forsøgsbasis opstillet teknisk udstyr, som registrerer, hvis en mobiltelefon er tændt. Vedkommende retsformand i Østre Landsret har oplyst følgende om erfaringerne med mobilfinderen:

”Erfaringerne med mobilfinderen har indtil nu været blandede. For det første har mobilfinderen ofte givet lyd fra sig under retsmøder, hvor der vitterligt ikke fandtes en tændt mobiltelefon i retssalen. Dernæst har den også fanget mobiltelefoni uden for retssalen. Således har vi selv konstateret, at brug af mobiltelefon ved kontoret over for indgangen til retssalen er blevet fanget. Endelig har jeg selv konstateret, at min egen mobiltelefon – en såkaldt 3G-telefon – kan benyttes i tilhørerrummet, uden at mobilfinderen registrerer det. Der er mistanke om, at benyttelse af politiets radioer andre steder i huset, f.eks. ved cellerne i kælderen, bliver fanget af mobilfinderen, fordi de benytter sig af en større effekt.

Alt dette førte til, at mobilfinderen blev justeret i september 2005, og at der blev installeret en afbryder til mobilfinderen ved retsformandens plads. Under en konkret nævnings sag har mobilfinderen

været slået fra, da alle bliver visiteret ved indgangen og frataget deres mobiltelefoner. Afdelingen har derfor ikke nogen erfaring med mobilfinderens pålidelighed efter justeringen af dens følsomhed.”

Landsdommer A.F. Wehner har tillige i ovennævnte notat beskrevet, hvorledes han som retsformand i Østre Landsrets 1. afdeling søger at imødegå problemerne:

”...

Jeg vil herefter vende mig til de tiltag, der i 1. afdeling er foretaget for at imødegå de med ”mobiltelefoner” skabte problemer, idet jeg alene vil beskæftige mig med afviklingen af straffesager være sig nævningsager eller domsmandssager af særlig ”beskaffenhed”, idet problemet efter min opfattelse reelt er det samme i begge sagstyper.

Uanset sagen er en domsmandssag eller nævningsag er alt efter omstændighederne mit budskab til tilhørere og andre:

”Det er forbudt her i retten at optage lyd eller transmittere billeder og lyd. Der må ikke foretages fotooptagelser i rettens bygninger, medmindre rettens præsident har givet tilladelse hertil. Mig bekendt foreligger en sådan tilladelse ikke. Overtrædelse af disse regler medfører øjeblikkelig bortvisning, en ganske følelig bødestraf samt mulig konfiskation af det anvendte udstyr.”

Hjemlen til denne tilkendegivelse finder jeg i retsplejelovens § 32, hvor forbudet er lovens meget klare regel. Overtrædes reglen, har jeg hidtil (og indtil videre uanfægtet) anvendt mine beføjelser til at udøve ”rettergangspoliti” i medfør af retsplejelovens § 151, navnlig stk. 2. I et enkelt tilfælde skete der fotografering af en af rettens enhedsfunktionærer – det skete i aulaen foran 1. afdelings retssal – på en sådan måde, at jeg fandt, at det skete lå uden for min kompetence som retsformand efter retsplejelovens § 151, stk. 2, at idømme bøde. Jeg anmodede den mødte anklager om at udøve den vedkommende efter retsplejeloven tillagte politimyndighed. Jeg har siden erfaret, at det passende blev forfulgt af anklagemyndigheden med tiltalerejsning ved byretten, domfældelse og med en passende stor bødestraf til følge samt konfiskation af det anvendte kamera, der vist var ganske værdifuldt.

...”

5. Tekniske løsninger til sikring af retslokaler mod ulovlig brug af mobiltelefoner mv.

5.1 Indledning

Det er efter arbejdsgruppens opfattelse afgørende, at det tekniske udstyr, som installeres i retssale, kan forhindre aktiv brug af mobiltelefoner, men ligeså vigtigt, at udstyret kan forhindre brug af mobiltelefoner, hvor GSM-delen er slået fra, således at kun kamera, lydoptager og lydafspiller er aktiveret. Det er endvidere vigtigt, at tilsvarende funktioner vedrørende andet teknisk udstyr kan forhindres, således at ulovlig lyd- eller billedoptagelse i retssale helt forhindres.

Rejseholdets Tekniksektion har indhentet oplysninger om teknisk udstyr til detektion af disse funktioner, ligesom Tekniksektionen har testet en såkaldt mobilfinder, jf. nærmere nedenfor under punkt 5.2. Tekniksektionen har endvidere bidraget med oplysninger til belysning af de forskellige typer af udstyrs kapacitet, ligesom sektionen er fremkommet med en anbefaling af en teknisk løsningsmodel.

Under punkt 5.2 gennemgås mulighederne for at registrere ulovlig lyd- og billedoptagelse, især med fokus på ulovlig brug af mobiltelefoner.

Punkt 5.3 indeholder Tekniksektionens anbefaling af løsningsmodel.

5.2 Tekniske muligheder for at imødegå ulovlig brug

Mobilfindere

En mobilfinder er en elektronisk indretning, som kan registrere GSM-signaler fra mobiltelefoner inden for en nærmere angiven radius. Den registrerer, hvornår en mobiltelefon i et område er aktiv, og udsender signal i form af en alarmtone, eventuelt kombineret med en talt information eller en lysindikation. Følsomheden (rækkevidden) i detektoren kan ændres.

Rejseholdets Tekniksektion har i forbindelse med en foreløbig test af en såkaldt "Cellular Phone Detector" konkluderet, at detektoren reagerer, når

- en mobiltelefon tændes,
- en mobiltelefon modtager et opkald,
- når der sendes en sms-besked,
- når der modtages en sms-besked
- når der sendes og modtages billedbeskeder, og
- når telefonen slukkes (her er rækkevidden ifølge den foreløbige test noget mindre).

Disse registreringer svarer til de behov, som foreligger med hensyn til "aktive mobiltelefoner", dvs. mobiltelefoner, hvis telefondel er aktiv. Afhængigt af detektorens anbringelse kan det risikeres, at den tillige reagerer på tændte mobiltelefoner uden for retslokalet.

Mobilfinderens kan ikke registrere tændte mobiltelefoner, hvis GSM-del er slået fra, således at kun kamera, lydoptager og -afspiller samt kalender er aktiveret. Mobilfinderne kan desuden ikke erkende de såkaldte "3G-telefoner" samt traditionelle FM-sendere.

GSM-jamming

Ved "GSM-jamming" udsendes der – via en mindre radiosender ("jammer") – støj på de radiofrekvenser, der bruges til mobiltelefoni, således at normal mobilkommunikation umuliggøres inden for et ikke nærmere afgrænset område. Der kan således ikke ringes til og fra mobiltelefonen, når jammeren er tændt. Jammerens støj udsendes ved lydbølger, som forstyrrer andre apparater, hvilket ikke er lovligt.

Domstolsstyrelsen har spurgt IT- og Telestyrelsen, om der er mulighed for at give tilladelse til at anvende jammere i retssale. IT- og Telestyrelsen har i den forbindelse oplyst følgende:

"Som radioudstyr er "jammere" omfattet af radio- og teleterminaldirektivet og dermed af den danske lov om radio- og teleterminaludstyr og elektroniske forhold, jf. lovbekendtgørelse nr. 912 af 5. november 2002 (R&TTE-loven).

Det følger af disse regler, at radioudstyr kun må markedsføres her i landet, hvis det overholder de væsentlige krav i § 5 i R&TTE-loven. Det vil blandt andet sige, jf. § 5, stk. 4, at det skal være konstrueret således, at det effektivt udnytter det frekvensbånd, der er allokeret til den pågældende form for radiokommunikation, således at uacceptable forstyrrelser undgås. At udstyret overholder de væ-

sentlige krav skal være sandsynliggjort gennem en foretaget overensstemmelseserklæring og ved en derefter udfærdiget overensstemmelseserklæring. Endelig skal radioudstyr der markedsføres her i landet være påført CE-mærkning og eventuelt advarselsmærke og mærke med identifikationsnummeret på det involverede bemyndigede organ.

Derudover indeholder såvel direktiv som R&TTE-loven den forudsætning for den lovlige brug af radioudstyr, at det skal overholde de væsentlige krav og bære relevant mærkning.

Problemet med jammere i forhold til R&TTE-lovgivningen er, at de ikke overholder de væsentlige krav om ikke at forstyrre andre apparater, og at der derfor ikke kan udstedes overensstemmelseserklæring vedrørende disse sendere, ligesom de ikke kan CE-mærkes.

Formålet med jammerne er netop, at de skal forstyrre lovlig mobilkommunikation, og at det sker ved at jammeren anvender frekvenser, der i den danske frekvensplan er afsat til mobilkommunikation.

Som også anført af Domstolsstyrelsen, er der imidlertid i R&TTE-lovens § 2, stk. 2, en hjemmel for IT- og Telestyrelsen til at fastsætte regler om, at loven eller dele af den ikke skal være gældende for visse kategorier af radio- og teleterminaludstyr. Denne hjemmel, der blandt andet muliggør udtagelse fra R&TTE-lovgivningen af udstyr, der udelukkende anvendes i forbindelse med aktiviteter vedrørende den offentlige sikkerhed, forsvaret, statens sikkerhed eller med statens aktiviteter på den strafferetlige område, er endnu ikke udnyttet af IT- og Telestyrelsen.

Det er IT- og Telestyrelsens umiddelbare vurdering, at bestemmelsen vil kunne anvendes til at undtage jammere fra reglerne i loven, såfremt der bliver knyttet særlige krav og begrænsninger til denne undtagelse, herunder at det kun sker i relation til det strafferetlige område.

I den forbindelse bemærker IT- og Telestyrelsen, at EU-Kommisionen betragter jammere som værende omfattet af R&TTE-direktivet, og at EU-Kommisionen har tilkendegivet overfor medlemsstaterne, at man ønsker denne type udstyr væk fra det europæiske marked.

Dertil kommer, at anvendelse af frekvenserne forudsætter, at brugeren har en tilladelse til frekvensanvendelse udstedt af IT- og Telestyrelsen, jf. § 4, stk. 1, i lov om radiofrekvenser, jf. lovbekendtgørelse nr. 680 af 23. juni 2004 (frekvensloven). IT- og Telestyrelsen har allerede udstedt frekvenstilladelser til et antal mobiloperatører vedrørende alle de pågældende frekvenser. Brug af jammere vil således forudsætte dialog med og accept fra disse operatører.

Som det fremgår af ovenstående, ser IT- og Telestyrelsen en række problemstillinger, der skal løses, forinden jammere (eventuelt) kan tages i brug i danske retssale i forbindelse med strafferetlige sager."

Ifølge Rejseholdets Tekniksektion vil jamming normalt være både prisbilligt og effektivt. Antallet af berørte mobiltelefoner er imidlertid uforudsigeligt, og al mobiltelefontrafik i en vis radius omkring jammerudstyret berøres. Det bemærkes i den forbindelse, at jamming i f.eks. en af Østre Landsrets retssale vil kunne betyde, at mobiltelefoner i dele af Bredgade ikke vil kunne anvendes, herunder således at opkald til 112 umuliggøres.

Jamming er desuden virkningsløst over for brugen af andre kommunikationsmidler end mobiltelefoner, f.eks. kameraer og diktafoner, ligesom brug af mobiltelefoners kamera og optagefunktion ikke hindres. Endvidere er GSM-jamming virkningsløst overfor 3G-telefoner.

GSM-hindrende vægbeklædning/tapet

Mobiltelefoni kan hindres ved elektronisk "tapet". Metoden består i, at der opsættes et "tapet" - med meget tynde metaltråde i et forudbestemt mønster - i det lokale, som ønskes beskyttet. Metaltrådene forhindrer radiobølger på bestemte frekvenser i at trænge igennem nettet.

Ifølge oplysning til Rejseholdets Tekniksektion fra en udbyder af denne teknik vil også andre varianter af vægbeklædning, eksempelvis almindelig stanniol, kunne hindre eller begrænse ind- og udstråling af radiobølger.

Elektronisk tapet forhindrer kun radiobølger i at trænge igennem dette. Brugen af tændte mobiltelefoners kamera og optagefunktion eller andet teknisk udstyr tilsvarende funktioner hindres således ikke.

Elektronisk udskillelse

Arbejdsgruppen er ved gennemlæsning af rapport fra "Arbejdsgruppen vedr. varetægtsarrestanters "ulovlige" kommunikation"¹ (januar 2005) blevet opmærksom på såkaldt elektronisk udskillelse til hindring af ulovlig mobiltelefoni. Det fremgår af rapporten, at denne metode består i, at teleselskabernes basestationer anbringes omkring den bygning, hvorfra og hvortil man ønsker at hindre mobiltelefoni. Basestationerne kodes herefter således, at der kun kan sendes og modtages fra bestemte telefonnumre i bygningen.

Rejseholdets Tekniksektion har peget på, at løsningen vedrører et filtreringssystem, som opererer ud fra en negativliste. Det betyder, at retten i givet fald skulle levere telefonnumre på bestemte telefoner, som man ikke måtte ønske i drift omkring en nærmere angiven retsbygning. Det bemærkes, at retten ikke vil have mulighed for at pege på de telefonnumre, som ønskes udeladt. Hertil kommer, at softwaren til denne teknik ikke er udviklet.

Denne form for udskillelse vil herudover ikke have nogen indflydelse på andre kommunikationsmidler, eksempelvis walkie-talkies, båndoptagere og kameraer, samt brug af mobiltelefoners kamera og optagefunktion.

Rohde & Schwarz-udstyr til detektering af GSM-telefoner

Ifølge oplysning fra Rejseholdets Tekniksektionen, fremstiller firmaet Rohde & Schwarz teknisk udstyr, som bl.a. anvendes i forbindelse med fastsættelse af målestandarder og testopstillinger ved kontrol af anden elektronik. Firmaet tilbyder en speciel modtager (EB200), som blandt andet er beregnet for detektering af GSM-telefoner. Betjening af udstyret kræver særlig uddannelse, og modtageren har kun en begrænset rækkevidde. Firmaet fremstiller tillige en såkaldt "spectrum-analyzer", som har et lidt bredere anvendelsesområde. Instrumentet kan erkende brugen af GSM-telefoni. Også dette instrument kræver særlig uddannelse. Begge modeller kan kun bruges ét sted ad gangen.

Fælles for instrumenterne er, at de ikke kan detektere andet optageudstyr, kameratelefoner, båndoptagere mv.

Metaldetektorportal

Metaldetektorportaler kendes bl.a. fra lufthavne, hvor flypassagerer skal passere disse af sikkerhedsmæssige årsager, efter at tasker og løse genstande er afleveret i dertil indrettede bakker til røntgengennemsyn. Alle personer, som ved gennemgang af detektoren giver alarmudslag ved lysdioder eller lyd, scannes med en håndscanner og bliver – om nødvendigt – kropsvisiteret.

¹ Arbejdsgruppen vedr. Varetægtsarrestanters "ulovlige" kommunikation er nedsat i foråret 2004 efter aftale mellem Direktoratet for Kriminalforsorgen og Politimesterforeningen i Danmark.

Alarmen aktiveres via et magnetfelt. Detektoren er typisk en indretning omkring 2 meter høj, ca. 1 meter bred og med en vægt på ca. 50-55 kg. Metaldetektorportaler findes i mobile udgaver på hjul, som kan transporteres rundt efter behov. Efter detektorens opstilling defineres størrelse og vægt på de genstande, der som det mindste ønskes detekteret. Indstillingen kan programmeres til at detektere f. eks. papirclips eller barberblade. Betjening af disse portaler forudsætter særligt uddannet personale. Inden passage af portalen skal den mødende person tømme lommer, tasker mv. Samtidig er det påkrævet, at der anvendes håndscannere til personundersøgelse ved aktivering af alarmen. Endelig forudsætter denne løsningsmodel indretning af opbevaringsfaciliteter til de genstande, som ikke må medtages i retssalene. Udgiften til en metaldetektorportal udgør ca. 60.000 kr. excl. moms. Hertil kommer mindre udgifter til eksempelvis håndscannere.

5.3 Rejseholdets Tekniksektions konklusion

Rejseholdets Tekniksektion har konkluderet, at metaldetektorportalen umiddelbart er den eneste indretning, som ligger tæt på en 100 % løsning, hvis brugen af alle former for teknisk udstyr, herunder mobiltelefoner, små digitale diktafoner, digitalkameraer og små sendere, skal forhindres.

Alle former for teknisk udstyr til lyd- og billedoptagelser indeholder en eller anden form for metal og vil derfor kunne detekteres ved passage af en metaldetektorportal.

Hvis denne løsningsmodel vælges, vil også pistoler og knive mv. blive afsløret.

6. Vagtmandsordning

Arbejdsgruppen er bekendt med, at der ved flere embeder, herunder Københavns Byret, Retten i Odense samt Retten i Århus, er etableret en "vagtmandsordning". Københavns Byret og Retten i Odense har i det følgende beskrevet vagtmandens opgaver ved de respektive embeder.

"Fungerende vagtmandsordning.

Besvarelse fra Københavns Byret

1) Hvilke opgaver i forbindelse med retsmøder bruges vagtmanden til?

Københavns Byret har haft ordningen med ansættelse af en vagtfunktionær (sikkerhedsvagt) siden august 2000.

Vagtmanden er centralt placeret i byrettens særskilte venterum for "truede vidner", hvorfra han udøver sin virksomhed ved daglig patruljering i byrettens adskillige bygninger og lokaliteter. Vagtmanden er udstyret med en mobiltelefon, hvorfra han via et særligt kaldenummer hurtigt og nemt kan tilkaldes til de enkelte afdelinger og sektioner eller i øvrigt, hvor der er akut behov herfor.

Vagtmanden tilkaldes telefonisk eller via mail forinden et retsmøde påbegyndes, hvis dommeren vurderer der er et særligt behov for uniformeret personale i forbindelse med retshandlingen.

Vagtmanden har endvidere en særlig opgave i forbindelse med større retssager, hvor han efter aftale med dommeren på sagen koordinerer med anklagemyndigheden med hensyn til antallet af journalister og tilhørere i retslokalet.

Siden reglerne om vidnebeskyttelse trådte i kraft den 1. juli 2000 har vagtmanden tillige haft til opgave at drage omsorg for at give de pågældende vidner den fornødne tryghed i forbindelse med afgivelse af forklaringer i retten. Det vil sige, at vagtmanden sørger for, at "bange vidner" opholder sig i særskilt lokale og følges til og fra retsmødet ad ikke offentlig adgangsvej.

Der er et meget konstruktivt samarbejde mellem byrettens vagtmand og politikredsene på Sjælland og øvrige samarbejdspartnere, navnlig i forbindelse med større sager med bevogtning. Vagtmanden er særligt i tæt kontakt med beredskabsafdelingen på Politigården.

Vagtmanden udfærdiger rapport ved alle tilkald i retsbygningerne samt ved 112- tilkald og situationer, hvor førstehjælp er ydet.

2) Hvordan virker det for retten med disse vagtmandsopgaver?

Vagtmandens tilstedeværelse i Københavns Byret har medført en øget tryghed for samtlige byrettens medarbejdere, ligesom byrettens publikum også har haft stor glæde af ordningen, idet de nu kan færdes i mere trygge rammer. Ordningen har en særdeles stor præventiv effekt og har formentlig forhindret flere kedelige episoder i at udvikle sig i en uheldig retning.

Under retsmøder virker vagtmanden effektivt som dommerens forlængede arm i forbindelse med opretholdelse af ro og orden.

Som eksempel kan nævnes et retsmøde, hvortil vagtmanden var rekvireret og hvor det forinden var aftalt med Københavns Politi, hvordan sikkerheden ved retsmødet skulle forløbe. Under retsmødet blev det af politiet konstateret, at en tilhører ved anvendelse af mobiltelefon fotooptog retsmødet. Efter henvendelse fra politiet tog vagtmanden omgående kontakt til retsformanden, der straks gjorde de tilstedeværende opmærksomme på, at det var forbudt at fotooptage i retslokalet. Vagtmanden tog kontakt til den pågældende og førte ham uden for retslokalet.

3) Vil vagtmanden kunne betjene en metaldetektor/hånddetektor (personundersøgelse) ved indgangen til retslokalet?

Byrettens vagtmand har en fortid i Københavns Lufthavn som ordensbetjent og senere vagthavende. Han har derfor erfaring med anvendelse af metaldetektorer, herunder hånddetektorer. Han vil uden oplæring/instruktion kunne anvende metaldetektor og har den fornødne erfaring med førkontakt til publikum, som må anses for fornøden ved sådanne undersøgelser.

Besvarelse fra Retten i Odense

1) Hvilke opgaver i forbindelse med retsmøder bruges vagtmanden til?

- Vagtmanden gennemgår alle retslistene ca. 1 uge før retsmøderne og overvejer om navnene på de tiltalte - ud fra hans kendskab - vil kunne give sikkerhedsmæssige problemer. Såfremt det er tilfældet kontakter han politiet. Ligeledes kontakter politiet vagtmanden i sager, hvor der skal ske bevogtning.
- I sager med bevogtning er vagtmanden til stede sammen med politiet og hjælper blandt andet med at udpege ansatte og almindelige brugere.
- Vagtmanden har til opgave at patruljere og sikre, at embedets ordensreglement overholdes i venteværelserne, blandt andet at der ikke må ryges, sætte stole på plads, samt bortvise personer, som ikke har lovligt ærinde fx venner til vidner eller tiltalte, der ikke er tilhørere. Hvis der er nødvendigt, har vagtmanden ordre til at tilkalde assistance hos politiet.
- Såfremt der er "bange vidner" (eller bange tiltalte) opholder disse personer sig på vagtmandens kontor. Han følger de "bange" vidner til retssalen, bliver i retssalen, medens de afgiver forklaring og følger dem ud af Domhuset.

2) Hvordan virker det for retten med disse vagtmandsopgaver?

Upåklageligt. Ordningen med vagtmand er med til at skabe tryghed, og ro for rettens ansatte, forsva-

rere, anklagere, vidner og alle andre brugere. De faste brugere har mange gange udtrykt deres store tilfredshed med, at embedet har ansat en vagtmand.

3) Vil vagtmanden kunne betjene en metaldetektor/hånddetektor(personundersøgelse) ved indgangen til retslokalet?

Ja, uden problemer. Vagtmanden har erfaring i brug af metaldetektor fra sit tidligere arbejde som udsendt soldat ved de fredsbevarende styrker."

Besvarelsen viser, at vagtmandens tilstedeværelse væsentligt bidrager til at skabe tryghed for rettens ansatte og brugere, herunder forsvarere, anklagere, vidner og publikum.

Det fremgår af punkt 3.1 ovenfor, at repræsentanter fra anklagemyndigheden har peget på, at der generelt savnes en retsbetjent til at bistå retten under afviklingen af straffesager, herunder ved at overvåge tilhørerpladserne for eventuel ulovlig kommunikation, forestå vidneindkaldelse samt skabe tryghed for vidner, f.eks. ofre for forbrydelser.

Arbejdsgruppen er enig i, at der er et behov for, at opgaver af denne karakter bliver løst af retternes personale.

Det kan oplyses, at en vagtfunktionærs årsløn skønnes at udgøre omkring 300.000 kr. årligt.

7. Arbejdsgruppens overvejelser

Arbejdsgruppen finder, at ulovlig brug af mobiltelefoner i retssale udgør en aktuel trussel mod den sikkerhed og tryghed, som vidner, lægdommere, brugere af og ansatte ved domstolene utvivlsomt bør nyde, og som er en afgørende grundpille for et velfungerende og tillidsskabende retssystem. Hvis mobiltelefoner f.eks. anvendes til at true vidner til at afgive forklaringer, som ikke er i overensstemmelse med sandheden, udgør dette en direkte trussel mod retssikkerheden. Såvel fra politisk hold som i den almindelige samfundsdebat har der været og er fortsat fokus på vidnesikkerhed og offerbeskyttelse. Dette har også gennem de senere år udmøntet sig i en styrkelse af mulighederne for vidnebeskyttelse, herunder i forbindelse med bekæmpelse af rockerkriminalitet samt anden organiseret kriminalitet. I forlængelse heraf kan det tilføjes, at regeringsgrundlaget fra februar 2005 (Nye mål) bl.a. beskriver det som afgørende for retsbevidstheden, at ofre ydes den størst mulige beskyttelse i forbindelse med gennemførelsen af straffesager.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at en løsning vedrørende ulovlig brug af mobiltelefoner i retssale trænger sig på i en sådan grad, at det bør ske snarest. Der er endvidere enighed om, at omfanget af den konstaterede ulovlige brug ikke er afgørende for, om der bør iværksættes foranstaltninger for at hindre en ulovlig brug. En enkeltstående ulovlig handling kan få meget vidtrækkende og fatale konsekvenser.

I civile sager vil det formentligt kun i få sager ske, at der optages og/eller sendes forklaringer eller fotos fra retten af parter og/eller vidner. Der er typisk ikke nogen "vinding" forbundet med en ulovlig brug. Det samme gælder for skifte- og fogedsager.

Arbejdsgruppens medlemmer har således været enige om, at problemet særligt knytter sig til straffesager, herunder især sager vedrørende organiseret kriminalitet, såvel nationalt som inter-

nationalt. Røkkerrelateret kriminalitet, narkotikakriminalitet, bandekriminalitet og terroristvirksomhed vil være fokusområder. Nogle af de grupper, som begår denne type kriminalitet, er karakteriseret ved, at de økonomisk er meget velfunderede og derfor kan investere i det nyeste og teknisk mest avancerede udstyr.

Arbejdsgruppen har overvejet indførelse af et totalt forbud mod at medbringe mobiltelefoner mv. i retssale, hvilket ville være en væsentlig fravigelse af de nuværende regler, hvor udgangspunktet er, at mobiltelefoner samt andet teknisk udstyr kan medtages i retssale, så længe udstyret ikke anvendes ulovligt, herunder i strid med retsplejelovens § 32 og § 151.

Indførelse af et generelt forbud mod at medbringe mobiltelefoner og andet teknisk udstyr til optagelse af lyd og billeder vil imidlertid efter arbejdsgruppens opfattelse – med rette – blive opfattet som et alvorligt indgreb af mange brugere af retten, herunder advokater og anklagere.

Arbejdsgruppen finder ikke, at der er behov for et generelt forbud mod at medbringe mobiltelefoner mv. i retssale, da arbejdsgruppens vurderer, at ulovlig brug heraf hovedsageligt må antages at finde sted i visse typer af straffesager, herunder som nævnt navnlig i sager om røkkerrelateret kriminalitet, narkotikakriminalitet, bandekriminalitet og terroristvirksomhed.

Efter arbejdsgruppens opfattelse bør der i retsplejeloven indsættes et forbud mod transmission også af tekst/tekstbeskeder, ligesom der bør indsættes en klar hjemmel til at retten kan træffe beslutning om at forbyde anbringelse eller medtagelse af apparater, der kan optage eller transmittere billeder, lyd og tekst i lokaler, hvor retsmøder afholdes. Arbejdsgruppen har i punkt 8.2 udarbejdet forslag til ændring af retsplejeloven på disse punkter.

Arbejdsgruppen finder det afgørende, at såvel transmission som optagelse af f.eks. vidneforklaringer forhindres, ligesom det bør forhindres, at vidner, lægdommere mfl. fotograferes. Arbejdsgruppen har noteret sig, at Rejseholdets Tekniksektion har peget på metaldetektorportaler som den eneste sikre løsning.

På den baggrund finder arbejdsgruppen, at der bør anskaffes et antal metaldetektorportaler samt ansættes eller uddannes medarbejdere til at betjene disse. Arbejdsgruppens forslag er beskrevet nedenfor i punkt 8.1.

8. Arbejdsgruppens anbefalinger

8.1 Generelt

Arbejdsgruppen anbefaler:

- en udvidet og klarere hjemmel til at retten kan forbyde medbringelse eller anbringelse af apparater, herunder mobiltelefoner, der kan optage eller transmittere billeder, lyd eller tekst i lokaler, hvori retsmøder afholdes
- øget anvendelse af mobile metaldetektorportaler, som betjenes af uddannet personale
- etablering af vagtmandsordning i tilknytning til brugen af metaldetektorportaler.

Gennemførelsen af en domstolsreform vil aktualisere problemerne med ulovlig mobiltelefoni mv. for den enkelte byret, særligt henset til Retsplejerådets forslag om, at nævningsager skal

behandles ved byretterne som 1. instans, idet nævningsager vedrørende rockerkriminalitet eller andre former for organiseret kriminalitet, oftere giver anledning til problemer af denne karakter end andre straffesager.

Arbejdsgruppen anbefaler en løsning, hvorefter det fortsat som udgangspunkt skal være tilladt at medtage mobiltelefoner i retssale, forudsat at disse ikke anvendes i strid med retsplejelovens bestemmelser. Det bør – som det i et vist omfang også er tilfældet i dag – ved skiltning tilkendes, at mobiltelefoner ikke må benyttes i retssalene. Arbejdsgruppen finder imidlertid anledning til at understrege, at det er vigtigt, at publikum og andre mødende i retterne informeres grundigt om retsplejelovens forbud mod lyd- og billedoptagelser mv. i og omkring retssale. Skiltning bør efter arbejdsgruppens opfattelse ske ved tekst og ikke kun ved brug af piktogrammer, og skiltene bør opsættes både i retssale og venteværelser. Endelig bør sanktionen i tilfælde af overtrædelse angives.

En klarere hjemmel

Retten skal samtidig have hjemmel til på ethvert tidspunkt i forbindelse med et retsmøde at kunne forbyde tilstedeværelsen af mobiltelefoner eller andre tekniske apparater, som kan optage eller transmittere billeder, lyd eller tekst under hensyn til den latente risiko for misbrug, der foreligger ved, at tilhørere og øvrige mødende er i besiddelse af bl.a. mobiltelefoner. Arbejdsgruppens forslag til ændret lovgivning på området fremgår af punkt 8.2 nedenfor.

Øget anvendelse af metaldetektorportaler

Det er videre arbejdsgruppens anbefaling, at der etableres en løsning, således at det ved brug af mobile metaldetektorportaler sikres, at der ikke sker ulovlig lyd- eller billedoptagelse m.v. i retssalene. De mobile portaler vil efter behov kunne opsættes ved retssale, hvor der skønnes at være en risiko for ulovlig lyd- eller billedoptagelse i forbindelse med gennemførelsen af en straffesag. Arbejdsgruppen vurderer, at kun denne løsningsmodel vil kunne hindre ulovlig mobiltelefoni i retssale, jf. punkt 5 ovenfor.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der anskaffes det fornødne antal portaler og håndscannere, således at samtlige retter efter en domstolsreform råder over mindst en metaldetektorportal. Det er arbejdsgruppens vurdering, at sådant antal er tilstrækkeligt til at imødekomme de nuværende sikkerhedsmæssige behov på området.

Denne løsningsmodel forudsætter imidlertid uddannet personale, som kan betjene portalerne og håndscannerne.

Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at der ved hver ret ansættes eller uddannes en medarbejder, som kan betjene portalerne mv. Det forudsættes herved, at de pågældende medarbejdere på tværs af retskredsene kan afløse hinanden ved sygdom, ferie mv.

De medarbejdere, som skal betjene portalerne, bør efter arbejdsgruppens opfattelse signalere den nødvendige autoritet bl.a. ved at fremtræde uniformeret.

Vagtmandsordning

I forlængelse heraf finder arbejdsgruppens medlemmer anledning til at understrege, at der eksisterer et behov for at etablere en vagtmandsordning som beskrevet under punkt 6. Det er med-

lemmernes opfattelse, at en sådan funktion vil ligge i naturlig forlængelse af det arbejde, som en ansat udfører ved sikkerhedscheck af personer, som møder op i retterne.

En sådan medarbejder vil desuden kunne være til stede ved retsmøder, hvor dommeren vurderer, at der er et særligt behov for uniformeret personale, ligesom vedkommende vil kunne drage omsorg for at beskytte vidner, sikre at embedets ordensreglement overholdes, være kontaktperson til politiet i forbindelse med sager, hvor der skal ske bevogtning eller andre politimæssige opgaver, samt i det hele bidrage til, at retssagerne afvikles på betryggende vis.

En domstolsreform vil som ovenfor nævnt aktualisere behovet for at registrere ulovlig mobiltelefoni mv., men arbejdsgruppen finder ikke, at anskaffelse af metaldetektorportaler bør afvente gennemførelsen af en domstolsreform. Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at der snarest indkøbes et antal mobile metaldetektorportaler. Disse kan - indtil domstolsreformen er gennemført - anbringes i "puljer" med tilhørende uddannet personale, eksempelvis ved de overordnede retter samt ved de præsidientledede byretter. "Puljerne" vil så kunne betjene både disse retter og øvrige byretter inden for området efter behov.

8.2 Forslag til ændret lovgivning

Arbejdsgruppen finder som nævnt, at der er behov for ændret lovgivning, dels således at der indsættes et forbud mod transmission også af tekst/tekstbeskeder i retsplejelovens § 32, dels således at der indsættes en klar hjemmel til at retten kan træffe beslutning om at forbyde anbringelse eller medtagelse af apparater, der kan optage eller transmittere billeder, lyd eller tekst i lokaler, hvor retsmøder afholdes.

På baggrund af ovenstående foreslår arbejdsgruppen følgende ændringer i retsplejeloven:

Tilføjelse i § 32, stk. 1, 1. og 2. pkt.:

"Det er forbudt under retsmøder at optage eller transmittere billeder, lyd *eller tekst*, medmindre retten undtagelsesvis tillader dette. Offentliggørelse af billeder, lyd *eller tekst*, der er optaget i strid hermed, er forbudt."

Bemærkninger:

Der bør indsættes et forbud også mod at transmittere tekst, da tilhørere via mobiltelefoner eller andre apparater kan sende tekstbeskeder, f.eks. sms-beskeder ud fra et retsmøde til evt. vidner, hvorefter der således kan afstemmes forklaringer.

Herudover må det forventes, at papiret efterhånden forsvinder fra retterne og erstattes af elektronik. Det kunne f.eks. tænkes, at man i stedet for at dokumentere - oplæse - dokumenter viste dem på skærme evt. storskærme. Det vil herefter være muligt ved hjælp af f.eks. en mobiltelefon med kamera at kopiere teksten, der vises på storskærm og transmittere den derhen, hvor det ønskes, men hvor teksten af givne grunde ikke burde komme. Det kunne tænkes, at et dokument, f.eks. et narkoregnskab, skal gøres til genstand for bevisførelse, og kun enkelte af de i sagen implicerede personer ved, at det er beslagnet og indgået i sagen. Det er uacceptabelt, at en person, der har en eller anden relation til dokumentet, men ikke har en kopi deraf, og som skal afhøres som vidne, på forhånd kunne få kendskab til dets indhold og evt. blive instrueret i, hvilken forklaring, der bør afgives.

Det kan selvfølgelig altid give anledning til overvejelse, om en kopi/et foto af en tekst er et billede eller en tekst.

Ny § 32 a:

"Retten kan i forbindelse med retsmøder på ethvert tidspunkt ved beslutning forbyde, at apparater, der kan optage eller transmittere billeder, lyd eller tekst, medbringes eller anbringes i lokaler, hvori retsmøder afholdes."

Bemærkninger:

Der savnes en klar hjemmel til at kunne forbyde, at apparater, der kan transmittere billeder, lyd eller tekst medbringes eller anbringes i lokaler, hvori retsmøder afholdes.

Reglen supplerer § 32 på den måde, at § 32 ikke forbyder anbringelse eller medbringelse af det pågældende apparatur i retslokalet, medens § 32 a giver hjemmel til at hindre anbringelse eller medbringelse af sådant udstyr i retslokalet.

Det foreslås, at afgørelsen træffes ved beslutning, der ikke skal begrundes i modsætning til kendelse, jf. retsplejelovens § 218. Afgørelsen vil kunne kæres til højere ret efter retsplejelovens regler.

Hvis det vurderes, at der er behov for at nedlægge forbud, skal dette uden videre kunne ske uden begrundelse. Bestemmelsen er af ordensmæssig karakter og er et redskab for retten til at kunne sikre, at § 32, stk. 1, 1, pkt. overholdes.

Bestemmelsen kan sammenlignes med bestemmelsen i retsplejelovens § 28 b i samme kapitel, der også er af ordensmæssig karakter og giver retten hjemmel til at begrænse antallet af tilhørere mv.

De øvrige bestemmelser i kapitlet, f.eks. § 29 c om dørlukning, § 30 b om referatforbud, § 31 a om navneforbud og § 32 a om nedlæggelse af forbud mod tegning, giver hjemmel til at gøre undtagelser fra retsplejelovens grundlæggende hovedregler om bl.a. offentlighed i retsplejen og kræver - efter forudgående argumentation - derfor også en begrundelse for at fravige.

Det kan anføres, at når der ikke skal foreligge særlige betingelser for at nedlægge et forbud, og det kan ske uden begrundelse, forekommer et generelt forbud teknisk mere rigtigt. Det er imidlertid arbejdsgruppens opfattelse, at der ikke bør indføres et generelt forbud mod medbringelse eller anbringelse af apparater, der kan optage eller transmittere billeder, lyd eller tekst i lokaler, hvori retsmøder afholdes, da der i en stor del af sagerne ikke er noget problem, og det derfor vil give unødigt besvær mv., jf. ovenfor i punkt 6.

Den gældende § 32 a ændres til § 32 b.

Den gældende § 32 b ændres til § 32 c.

§ 32 c, stk. 1 (tilføjelse):